

Ana Grgić i Sanda Lucija Udier

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Provođenje ispita iz poznavanja hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma na Croaticumu

U radu će biti riječi o ispitima iz poznavanja hrvatskoga kao inoga jezika koji se provode na Croaticumu – Centru za hrvatski kao drugi i strani jezik. Bit će prikazano kako je izgledao rad na ispitivanju jezičnoga znanja u prošlosti te u čemu se promijenio i kako izgleda sada. Članak će prikazati strukturu i sadržaj ispita te stručne pretpostavke na kojima su oni nastali. Bit će obrađena i pravna strana ispitivanja, kao i suradnja koju je Croaticum uspostavio s hrvatskim državnim ustanovama, poglavito s ministarstvima, kako bi se postigla koordinacija svih ustanova povezanih s ispitivanjem poznavanja hrvatskoga kao inoga jezika. Ta je suradnja rezultirala pravnom valjanošću i službenom prihvatljivošću potvrda koje se izdaju na Croaticumu nakon uspješno položenoga ispita kao dokaz poznavanja hrvatskoga jezika na određenoj razini. U članku će biti problematizirane stručne, organizacijske i pravne potrebe koje bi trebale biti zadovoljene da bi se ispitivanje odvijalo na profesionalan način. Razmatrat će se i mogućnosti razvoja ispitivanja poznavanja hrvatskoga kao inoga jezika u Hrvatskoj.

Ključne riječi: hrvatski kao ini jezik, jezično ispitivanje, ispit, razina znanja, potvrda

1. Uvod

Provjeravanje poznavanja hrvatskoga kao inoga jezika od velike je važnosti za Republiku Hrvatsku jer na temelju rezultata toga provjeravanja strani državljani mogu ili ne mogu ostvariti različita prava, poput prava stalnoga boravka u Republici Hrvatskoj, hrvatskoga državljanstva, prava na zapošljavanje u Republici Hrvatskoj ili izvan nje, prava na natjecanje za upis u hrvatske visokoškolske ustanove i slično. Poznavanje hrvatskoga kao inoga jezika na određenoj razini provjerava se ispitima znanja inojezičnoga hrvatskoga. Navedene svrhe za koje se polaže ispit iz poznavanja hrvatskoga kao inoga i njihova očita važnost, te utjecaj koji ishod takva ispita može imati na cjelokupni život kandidata koji pristupa ispitu, jasno govore o važnosti tih ispita za pristupnike, ali i za cjelokupno hrvatsko društvo. O tim ispitima ovisi koliko će dobro stranci koji žive i rade u Republici Hrvatskoj vladati hrvatskim jezikom, a posredno i koliko će se uspješno integrirati u hrvatsko društvo.

Iz svih tih razloga proizlazi da je ispitivanje razine poznavanja hrvatskoga kao inoga jezika važna djelatnost za hrvatske institucije, hrvatsko društvo u cijelosti i osobe koje se podvrgavaju tim ispitima te za sve osobe i ustanove koje se njime pro-

fesionalno bave. Jedna je od ustanova koja se bavi provođenjem ispita iz poznavanja hrvatskoga kao inoga i *Croaticum* – Centar za hrvatski kao drugi i strani jezik koji djeluje u sklopu Odsjeka za kroatistiku na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Premda se *Croaticum* primarno bavi poučavanjem hrvatskoga kao inoga pa organizacija, priprema i izvođenje nastave zauzimaju najveći dio radnoga opterećenja lektora zaposlenih na *Croaticum*u, provođenje ispitivanja razine poznavanja hrvatskoga kao inoga postavlja pred lektore svakim danom sve veće i ozbiljnije zahtjeve te ih sve više stručno zaokuplja.

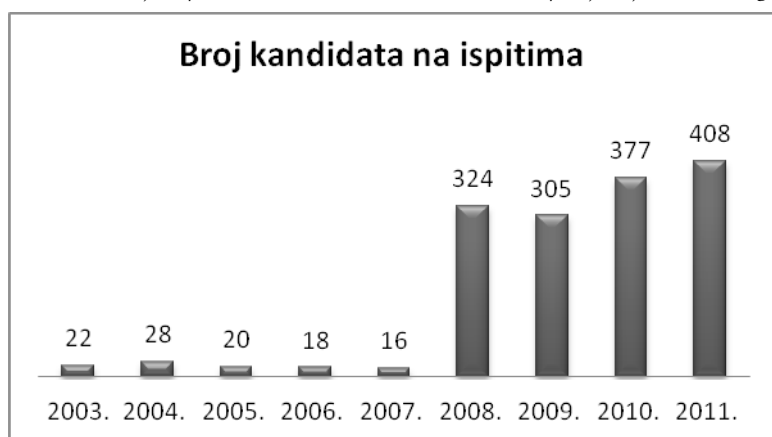
2. Ispiti iz poznavanja hrvatskoga kao inoga jezika u prošlosti

Prema podacima dobivenima uvidom u dokumentaciju *Croaticum*a, ispiti iz poznavanja hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma provodili su se još od osamdesetih godina prošloga stoljeća. Sve do 2008. godine u prvom su se redu provodili ispiti sa svrhom stjecanja prava natjecanja na upis u visokoškolske ustanove u Republici Hrvatskoj, a po potrebi su se provodili i ispiti za druge svrhe. Provođenje ispita nije bilo stalna i redovita nego povremena djelatnost *Croaticum*a i ispiti su se organizirali prema potrebi, dakle uglavnom uoči upisnih rokova i prijemnih ispita na fakultetima. Devedesetih godina na *Croaticum*u su se počeli održavati i ispiti iz poznavanja hrvatskoga jezika sa svrhom dokazivanja vladanja hrvatskim jezikom u postupku nostrifikacija diploma stečenih na inozemnim sveučilištima. Potkraj 2003. prestaje vrijediti *Zakon o priznavanju istovrijednosti stranih školskih svjedodžbi i diploma* – tzv. *Zakon o nostrifikaciji* (Narodne novine, br. 57/1996.), a na snagu stupa *Zakon o priznavanju inozemnih obrazovnih kvalifikacija*. Od tada Agencija za znanost i visoko obrazovanje, tj. Nacionalni ured ENIC/NARIC provodi postupak stručnoga priznavanja. Priznavanje inozemnih visokoškolskih kvalifikacija provodi se radi zapošljavanja (stručno priznavanje) ili nastavka obrazovanja (akademsko priznavanje) u Republici Hrvatskoj, a na temelju *Zakona o priznavanju inozemnih obrazovnih kvalifikacija* (NN, br. 158/2003., 198/2003., 138/2006. i 045/2011.).

Svjetski globalizacijski i europski integracijski procesi, koji su puni zamah doživjeli potkraj devedesetih godina prošloga stoljeća, pogodovali su povećanju broja stranih državljana u Republici Hrvatskoj te time i većem interesu za učenje hrvatskoga kao inoga. Osim što se zbog toga bitno povećao i broj polaznika tečajeva hrvatskoga, povećao se i broj ispitanika koji su polagali ispit poznavanja hrvatskoga jezika iz različitih razloga. *Zakon o strancima* koji je stupio na snagu 1. siječnja 2008. propisao je, uz ostale uvjete za stjecanje prava na stalni boravak u Republici Hrvatskoj, i prilaganje dokaza o poznavanju hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma. Od tada je broj kandidata koji pristupaju ispitu u stalnom porastu, što prikazuje i Slika 1. Pojavljuje se velik broj ispitanika koji položenim ispitom, odnosno potvrdom koja se dobiva kad se položi ispit, trebaju dokazati da vladaju hrvatskim jezikom u postupku stjecanja dozvole stalnoga boravka u Republici Hrvatskoj. S obzirom na velik broj ta-

kvih pristupnika, ispiti su se počeli održavati jedanput mjesečno, ponekad i češće, te ispitivanje poznavanja razine hrvatskoga kao inoga jezika postaje jedna od stalnih i redovitih djelatnosti *Croaticuma*. Od početka 2012., uz poznavanje hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma, MUP na svojim stranicama navodi da je za stalni boravak u Republici Hrvatskoj potrebno i poznavanje hrvatske kulture i društvenoga uređenja, no u prvim se mjesecima 2012. takva praksa još nije počela provoditi.

Slika 1. Porast broja ispitnih kandidata na *Croaticumu* u posljednjih nekoliko godina

3. Pravna i zakonska strana ispitivanja hrvatskoga kao inoga jezika

Prema članku 83. *Zakona o strancima* (NN 79/07) za provođenje ispita iz poznavanja hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma ovlaštene su sve visokoškolske ustanove u Republici Hrvatskoj koje u programu imaju hrvatski jezik. U Zakonu, međutim, nije precizirano da bi se ispitivanjem poznavanja hrvatskoga kao inoga trebale baviti one ustanove koje se bave hrvatskim kao inim jer postoji vrlo velika razlika u načinu kako se provjerava jezično znanje izvornih, a kako neizvornih govornika. Tako se dogodila paradoksalna situacija da su za provođenje ispitivanja hrvatskoga kao inoga zakonski ovlaštene ustanove koje se uopće ne bave hrvatskim kao inim niti imaju stručna saznanja o njemu, kao ni iskustva u radu s njime. *Croaticum* – Centar za hrvatski kao drugi i strani jezik na Odsjeku za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, uz Centar za hrvatske iseljeničke studije na Sveučilištu u Splitu i Riječku kroatističku školu na Sveučilištu u Rijeci, od onih je sveučilišnih centara u Republici Hrvatskoj koji izvode nastavu iz hrvatskoga kao inoga te je slijedom toga svoju djelatnost proširio i na provođenje ispita iz poznavanja hrvatskoga kao inoga.

Uz činjenicu tko je ovlašten za izvođenje ispita iz poznavanja hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma *Zakon o strancima* propisuje i donošenje podzakonskih akata koji se odnose na ispite iz hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma za strane državljane, a kojima bi se propisao njihov sadržaj i način izvođenja. U skladu s time Ministarstvo

unutarnjih poslova Republike Hrvatske izradilo je u suradnji s *Croaticumom* *Pravilnik o načinu i troškovima polaganja ispita iz poznavanja hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma* (NN 89/2010). *Zakonom* i *Pravilnikom* propisano je i da sve ustanove koje provode taj ispit trebaju donijeti svoj interni pravilnik kojim će biti regulirane sve organizacijske okolnosti vezane uz provođenje ispita, kao i karakteristike samoga ispita. Vodeći se *Zakonom o strancima* i *Pravilnikom o načinu i troškovima polaganja ispita iz poznavanja hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma*, *Croaticum* je zajedno s pravnom službom Filozofskog fakulteta izradio svoj interni *Pravilnik o izvođenju ispita poznavanja hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma* koji je usklađen sa srodnim pravnim dokumentima višega reda. Nakon što je *Pravilnik* odobren na sjednici Vijeća Filozofskog fakulteta 18. studenoga 2011. godine, objavljen je na internetskim stranicama Fakulteta i stupio je u primjenu. *Pravilnik* se sastoji od devet cjelina: Opće odredbe, Ispitni rokovi, Prijava i odjava ispita te plaćanje troškova, Ispit poznavanja hrvatskog jezika i latiničnog pisma, Kandidati s posebnim potrebama i kandidati s nedovoljnim obrazovanjem, Pravila pri izvedbi ispita, Prava kandidata, Čuvanje dokumentacije te Prijelazne i završne odredbe. Kao što se vidi iz samih naziva poglavlja, *Pravilnikom* se propisuju svi organizacijski segmenti ispita na *Croaticum*u, zatim struktura i sadržaj samoga ispita te način vrednovanja znanja.

Glede postupka za stjecanje stalnoga boravka u Republici Hrvatskoj, s pravne je i organizacijske strane napravljeno zaista mnogo kad su u pitanju ispiti iz poznavanja hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma zato što je to područje pravno regulirano na svim razinama, od *Zakona o strancima* do internog pravilnika o polaganju tih ispita na *Croaticum*u. Međutim, takva ili slična pravna regulativa i organizacija ne postoji kad su u pitanju druge svrhe za koje je potrebno polagati ispit iz poznavanja hrvatskoga jezika. Gledano s pravne strane, golemu poteškoću u ispitivanju poznavanja hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma predstavlja činjenica da hrvatski zakoni i podzakonski akti ne propisuju razinu poznavanja hrvatskoga jezika potrebnu za sve druge moguće svrhe. Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske propisalo je razinu B1 za stjecanje stalnoga boravka, ali nije propisalo razinu, kao ni način provjeravanja razine znanja, za tražitelje hrvatskoga državljanstva koji bi po logici stvari trebali vladati hrvatskim jezikom, kao i hrvatskom kulturom, na vrlo visokoj razini. Dakle, pretpostavka je da bi trebala biti propisana razina C1. Mjerodavna ministarstva Republike Hrvatske, kao ni različite hrvatske profesionalne udruge, nisu se očitovale o tome koja je razina poznavanja hrvatskoga kao inoga jezika potrebna da bi se stranci u Republici Hrvatskoj mogli zapošljavati na određenim poslovima. Potrebne se razine, dakako, trebaju razlikovati u ovisnosti o tome koliko je potrebno poznavati hrvatski jezik da bi se određeni posao u Hrvatskoj mogao kvalitetno obavljati. Da bi se obavljali neki manje složeni poslovi, dovoljno je u hrvatskome jeziku prijeći takozvani prag za sporazumijevanje (engl. *threshold level*) koji je na razini B1 po ZEROJ-u, a za stručnjačke je poslove, osobito one koji uključuju puno komunikacije s ljudima i poznavanja stručnoga jezika, potrebna vrlo visoka razina ovladanosti jezikom, za neke poslove čak i razina C2. Republici Hrvatskoj također nedostaje i pravna

regulativa o tome koja je razina ovladanosti hrvatskim jezikom potrebna da bi se stranci-neizvorni govornici mogli natjecati za upis na hrvatske visokoškolske ustanove. U prošlosti je za tu svrhu trebalo pri prijavi na razredbeni postupak priložiti potvrdu koja se stjecala nakon odslušana dva semestra i položenoga završnoga ispita na *Pripremnoj godini studija*, kako se u prošlosti zvao *Croaticum*. Nastavljajući se na takvu praksu, danas se za tu svrhu provodi ispit na razini B1, koja je usporediva s razinom poznavanja hrvatskoga kao inoga koju imaju studenti na *Croaticumu* nakon dva semestra učenja kad završe stupanj 1B. Postoje i drugačiji slučajevi, kao na primjer slučaj jedne kineske stipendistice kojoj je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta izdalo rješenje kojim joj uvjetuje stipendiju za studij na zagrebačkom Ekonomskom fakultetu potvrdom o poznavanju hrvatskoga jezika na razini 2B (što je usporedivo s razinom B2 po ZEROJ-u). Iako je opravdano da se za studij na hrvatskim visokoškolskim ustanovama zahtijeva poznavanje hrvatskoga jezika na razini B2 s obzirom na činjenicu da je razina B1 zacijelo nedovoljna za kvalitetno studiranje na hrvatskome jeziku, slučaj ove studentice ipak je potpuno usamljen i nije znak ikakve šire prakse Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta ili namjere bilo koje od hrvatskih državnih ustanova da pravno regulira i propiše razinu koja se zahtijeva da bi se strancima omogućilo natjecanje za upis u hrvatske visokoškolske ustanove.

4. Ispitivanje poznavanja hrvatskog kao inog jezika u praksi na *Croaticumu*

Croaticum raspisuje ispitne rokove svakih šest mjeseci unaprijed, a ispiti se održavaju jedanput mjesečno, po potrebi i češće. Ispit provodi tročlano povjerenstvo koje u jednom danu obavlja pismeni i usmeni ispit s najviše 20 kandidata. Ispitni se rok održava ako je prijavljeno najmanje 6 kandidata, a ako pristupnika ima više od 20, ispit obavljaju dva tročlana povjerenstva. Na ispit poznavanja hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma kandidat se može prijaviti osobno ili ga može prijaviti druga osoba najkasnije 10 dana prije održavanja ispitnoga roka. Prijava se obavlja ispunjavanjem prijavnice u tajništvu *Croaticuma* te predloženjem dokaza o plaćenim troškovima ispita. Originalnu potvrdu o plaćanju kandidat je dužan priložiti uz prijavu ispita, a kopiju sačuvati te predložiti na ispitu. Troškovi ispita uključuju izvedbu ispita i tiskanje potvrde, odnosno obavijesti o obavljenome ispitu i rezultatima te troškove slanja potvrde kandidatima. Visinu troškova za svaku kalendarsku godinu određuje uprava Fakulteta. Ispit se sastoji od 5 dijelova: razumijevanja slušanoga teksta, razumijevanja čitanoga teksta, poznavanja jezičnih struktura hrvatskoga jezika, pismenoga sporazumijevanja i usmenoga sporazumijevanja. Prva su četiri dijela ispita pismena, a zadnji je usmeni. Razumijevanje slušanoga teksta, razumijevanje čitanoga teksta i poznavanje jezičnih struktura hrvatskoga jezika ocjenjuje se u postocima, a pismeno i usmeno sporazumijevanje ocjenama *zadovoljio/zadovoljila ili nije zadovoljio/nije zadovoljila*. Da bi kandidat položio ispit, na dijelovima ispita iz razumijevanja slušanoga teksta, razumijevanja čitanoga teksta i poznavanja jezičnih struktura hrvatskoga jezika treba ostvariti najmanje 60% bodova, a na dijelovima iz pismenoga sporazumijevanja i usmenog

sporazumijevanja treba dobiti ocjenu *zadovoljio/zadovoljila*. Pismeno i usmeno sporazumijevanje ispitivači procjenjuju prema deskriptorima ZEROJ-a za pojedini stupanj. Kandidat će položiti ispit i ako na jednom od pismenih dijelova ispita (razumijevanje slušanoga teksta, razumijevanje čitanoga teksta, poznavanje jezičnih struktura ili pismeno sporazumijevanje) ne zadovolji. Kandidat neće položiti ispit ako je negativno ocijenjen na usmenome dijelu ispita. Također kandidat neće položiti ispit ako bilo koji dio pismenoga dijela ispita ostavi praznim.

Nepismeni kandidati, kandidati s posebnim potrebama te kandidati s nedovoljnim obrazovanjem upućuju se samo na usmeni dio ispita. Prosudbom i provjerom takva statusa bavi se MUP. *Croaticum* izdaje i šalje kandidatu koji je položio ispit iz usmenoga sporazumijevanja posebnu potvrdu. Svim kandidatima koji nisu položili ispit šalje se obavijest o nepoloženom ispitu.

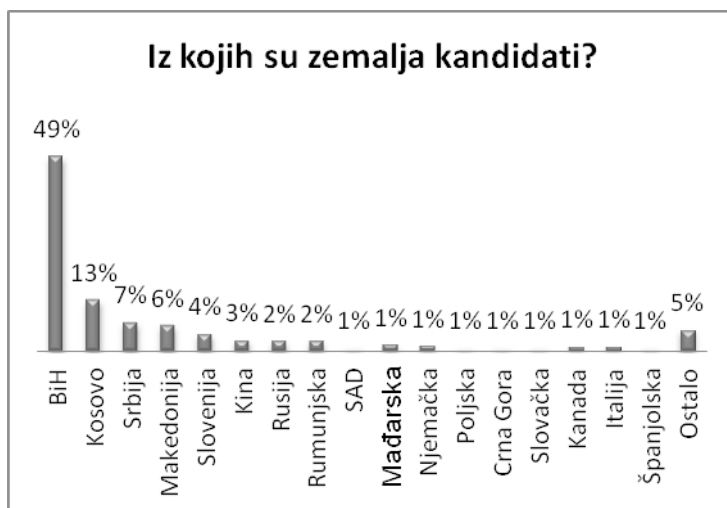
Kandidat prije ispita poznavanja hrvatskog jezika mora povjerenstvu predložiti putovnicu kao identifikacijski dokument. Lažno predstavljanje prijavljuje se Ministarstvu unutarnjih poslova Republike Hrvatske. Na početku ispita povjerenstvo tumači strukturu i način rješavanja zadataka pismenoga dijela ispita. Moguća pitanja kandidat mora postaviti prije početka samostalnoga rješavanja pismenoga dijela ispita. U slučaju prepisivanja, dogovaranja ili remećenja mira, povjerenstvo upozorava kandidata, a u slučaju ponavljanja prekršaja, kandidat se udaljuje s ispita i smatra se da nije zadovoljio na ispitu. Za vrijeme pismenoga dijela ispita kandidat može kod sebe imati samo ispitne listove koje dobije od povjerenstva.

Kandidat nakon primitka potvrde, odnosno obavijesti o nepoloženome ispitu može zatražiti da mu *Croaticum* omogući uvid u ispitnu dokumentaciju. *Croaticum* kandidatu dopušta uvid uz predložene valjanoga osobnoga dokumenta. U slučaju da nije zadovoljan ocjenom, kandidat ima pravo žalbe u roku od 15 dana od primitka potvrde o položenome ispitu, odnosno obavijesti o nepoloženome ispitu. O žalbi će odlučivati žalbeno povjerenstvo u roku od 30 dana od njezina primitka. Žalbeno povjerenstvo sastoji se od ispitivača koji nisu bili u ispitnome povjerenstvu što je ispitivalo na ispitnome roku na kojem kandidat nije zadovoljio. Odluka je žalbenoga povjerenstva konačna. Kandidat koji nije položio ispit može ponovno pristupiti ispitu. Povjerenstvo može kandidatu preporučiti kada da dođe na sljedeći ispitni rok. Preporuka se daje s obzirom na ostvareni rezultat na ispitnome roku na kojemu kandidat nije zadovoljio.

5. Ispiti iz poznavanja hrvatskoga jezika na primjeru podataka iz 2011. godine

Tijekom 2011. godine ispit je održan 12 puta, uglavnom i u prosjeku jedanput mjesečno (nije održan u kolovozu, a u svibnju je, zbog velikoga broja kandidata, održan dva puta). Na tim je rokovima ispitano ukupno 408 kandidata. Od toga je osam kandidata polagalo ispit radi upisa na visokoškolske ustanove u RH, a ostali su kandidati kao svrhu polaganja ispita naveli stalni boravak. Većina je kandidata testirana na razini B1. Samo je osam kandidata ispitano na drugim razinama: petero na razini B2 i troje na razini C1.

Slika 2.

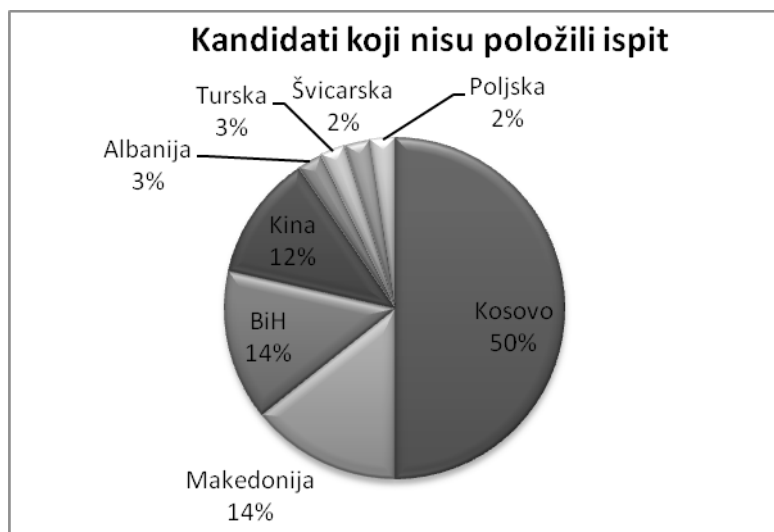

Slika 2. pokazuje zemlje podrijetla kandidata koji dolaze na ispit iz poznavanja hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma. Čak je 49% kandidata iz Bosne i Hercegovine, a po broju kandidata slijede Kosovo (13%), Srbija (7%), Makedonija (6%), Slovenija (4%), Kina (3%), Rusija (2%), Rumunjska (2%), SAD, Mađarska, Njemačka, Poljska, Crna Gora, Slovačka, Kanada, Italija i Španjolska (po 1%). Pod *ostalima* su svrstane sve zemlje iz kojih je testiranju pristupio tek jedan ili dvoje kandidata (po dvoje iz Francuske, Indonezije, Kameruna, Nizozemske i Moldavije, a po jedan kandidat iz Albanije, Armenije, Bjelorusije, Bugarske, Češke, Estonije, Irana, Kube, Perua, Švicarske i Turske).

Prolaznost je na ispitima prilično visoka. Oko 10% kandidata ne zadovolji, tj. ne riješi točno 60% pismenoga ispita. Postoje i kandidati koji ostvare dovoljan broj bodova na pismenome dijelu ispita, ali ne polože ispit jer ne mogu zadovoljiti na usmenome dijelu ispita. Razloge tako visoke prolaznosti moguće je tražiti i u strukturi zemalja iz kojih dolaze kandidati, točnije u materinskim jezicima kandidata koji pristupaju ispitu. Slika 2. pokazuje da je uglavnom riječ o govornicima vrlo srodnih jezika iz susjednih zemalja. Njihova je komunikacijska kompetencija najčešće vrlo visoka, a proizvodnja izrazito obilježena prijenosnim odstupanjima iz J1.

Kao što pokazuje Slika 3, najveći broj kandidata (oko 70 %) koji nisu zadovoljili na ispitu dolazi iz zemalja u kojima se govore jezici koji nisu srodni hrvatskomu jeziku (albanski, kineski). Pomalo iznenađuje što je među kandidatima koji nisu zadovoljili na ispitu relativno visok udio kandidata iz Bosne i Hercegovine. To se može pripisati činjenici što je riječ o kandidatima koji su uglavnom vrlo slabo obrazovani i koji imaju nisku razinu funkcionalne pismenosti u svojem prvom jeziku tako da teško mogu zadovoljiti kriterije za polaganje ispita iz drugoga jezika. Velik je nedostatak ispitivanja poznavanja hrvatskoga jezika u Republici Hrvatskoj što ne postoje nikakvi specijalizirani pripremni tečajevi kojima bi cilj bio osposobiti kandidate za

Slika 3.

polaganje ispita. Takvi bi tečajevi uvelike pomogli upravo slabije pismenim kandidatima iz okolnih zemalja sa srodnim prvim jezicima koji zapravo razumiju i znaju govoriti hrvatski jezik na razini B1, ali im je sama ispitna situacija, koncept ispita i način njegova polaganja toliko stran da se jedva mogu snaći, što ima za posljedicu loš ispitni rezultat.

Kao što pokazuju podaci iz prakse, najviše je kandidata zainteresirano za ispit upravo na razini B1. Velika potreba za ispitima na toj razini dovela je do činjenice da je jezični ispit za tu razinu najrazrađeniji i najbliži ispitima za ine jezike koji su napravljeni i standardizirani prema europskim kriterijima. (Na *Croaticum* se izvode i ispiti za druge razine koje predviđa ZEROJ, ali su ispiti na drugim razinama u puno nižoj razvojnoj fazi od ispita na razini B1.) Osim ZEROJ-a i udžbenika *Razgovarajte s nama! Hrvatski za više početnike* (namijenjenoga poučavanju na razini B1), čije su autorice Marica Čilaš Mikulić, Milvia Gulešić Machata i Sanda Lucija Udier, prema kojem se izvodi nastava na tome stupnju u *Croaticum*, najveća je pomoć lektorima pri sastavljanju ispita *Opisni okvir razine B1 za hrvatski jezik*. Okvir je još u postupku izrade, a na njemu rade lektori *Croaticum* u sklopu znanstveno-istraživačkoga projekta *Metodologija i izrada udžbenika i testiranja za hrvatski kao drugi i strani jezik* voditelja prof. dr. sc. Ive Pranjkovića. Kad bude završen, *Opisni okvir razine B1 za hrvatski jezik* sadržavat će iscrpan popis i opis jezičnih realizacija koje su govornici hrvatskoga jezika na razini B1 sposobni proizvesti. Zbog toga će upravo *Okvir* u budućnosti biti temelj za izradu homogenijih, kvalitetnijih i transparentnijih testova na ovome referentnom stupnju (Nazalević i Korajac 2010). Za hrvatski jezik još uvijek ne postoji detaljna specifikacija ni za koji referentni stupanj, pa tako osim za opisom razine B1 postoji velika potreba i za iscrpnim opisom svih drugih referentnih stupnjeva radi izrade standardiziranih jezičnih ispita za sve razine predviđene *Zajedničkim europskim referentnim okvirom za jezike* (ZEROJ-em).

6. Potrebe i perspektive

Iako se o hrvatskome često govori kao o malome jeziku koji nije posebno privlačan potencijalnim učenicima te koji se relativno malo uči i poučava, podaci jasno pokazuju da je učenika HJ2 iz dana u dan sve više, a više je i onih koji se odlučuju za polaganje Ispita poznavanja hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma. Već je spomenuto da su kandidati koji polažu taj ispit uglavnom iz zemalja koje su nastale raspadom bivše Jugoslavije i da je najčešća svrha polaganja traženje dozvole stalnoga boravka u Republici Hrvatskoj, ali pretpostavka je da će skorim ulaskom u Europsku Uniju Hrvatska postati zanimljiva i mnogim drugima te da će broj učenika hrvatskoga jezika, kao i broj pristupnika ispitu iz poznavanja hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma, još više porasti te da će se ispiti sve više i više provoditi i na drugim razinama te s različitim drugim svrhama.

Za kvalitetnu provedbu ispita iz poznavanja hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma nužno je znanstveno i stručno bavljenje područjem hrvatskoga kao inoga jezika. U tom smislu važnu ulogu ima projekt *Metodologija i izrada udžbenika i testiranja za hrvatski kao drugi i strani jezik* u koji su uključeni lektori *Croaticuma* – *Centra za hrvatski kao drugi i strani jezik*. Izrada *Opisnoga okvira razine B1 za hrvatski jezik* svakako će pomoći i standardizaciji ispita za taj stupanj jer će točno propisati i znanstveno verificirati koje se jezične realizacije u tom ispitu smiju ispitivati. No, osim ispita za razinu B1, koji se, za sada, čine najvažnijima, potrebno je izraditi ispite za sve razine koje se predviđaju ZEROJ-em. Premda je izrada certificiranih ispita iz poznavanja hrvatskoga jezika na svim razinama jedan od zadataka predviđenih projektom *Metodologija i izrada udžbenika i testiranja za hrvatski kao drugi i strani jezik*, u praksi se pokazalo da je to, barem za sada, ipak prevelik zadatak. Naime, nitko od lektora na *Croaticumu* ne bavi se profesionalno isključivo ispitivanjem jezičnoga znanja, nego je svima u opisu radnoga mjesta izvođenje nastave hrvatskoga kao inoga jezika i priprema za nju, a ispitivanjem se bave tek po završetku svih svojih lektorskih obveza. Ipak, do sada je istraženo i opisano više tema s ovoga područja (npr. Udier i Jelaska 2008, Udier 2009, Nazalević i Korajac 2010, Nazalević i Cvitanušić 2010, Grgić i Juričić 2010, Nazalević i Cvitanušić Tvico 2011, Banković-Mandić 2011). Izrada certificiranih ispita golem je i zahtjevan posao. Zbog toga je za izradu certificiranih ispita te profesionalno izvođenje ispita nužno zaposliti osobe koje bi se profesionalno bavile isključivo time. Na *Croaticumu* se velike nade polažu u potencijalnu suradnju s Nacionalnim centrom za vanjsko vrednovanje obrazovanja u kojem postoji ideja za pokretanjem projekta izrade certificiranih testova za hrvatski kao ini jezik u kojem bi *Croaticum* bio partner i ustanova-izvođač, no to je plan čija se realizacija tek očekuje u budućnosti.

Uz izradu i izvođenje certificiranih ispita kao najvažniju zadaću na ovom se mjestu mogu spomenuti i izrada brošure o ispitima sa zbirkom ispitnih zadataka koja bi bila namijenjena pripremanju kandidata za ispit iz poznavanja hrvatskoga jezika na svim razinama, zatim organizacija i održavanje pripremnih tečajeva na kojima bi se pristupnici osposobljavali za polaganje ispita, zatim izrada zajedničke banke zadata-

ka koji bi se prethodno verificirali istraživanjima i slično. Kao uzori za takve djelatnosti mogla bi poslužiti iskustva centara u susjednim zemljama, primjerice Ispitni centar Centra za slovenski kao drugi/strani jezik na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani te srodni centri u Poljskoj, Češkoj i Mađarskoj, jer su to zemlje sa situacijom sličnom hrvatskoj, no koje imaju puno više iskustva u ispitivanju poznavanja razine znanja neizvornih govornika.

Kako bi se sve te zahtjevne zadaće mogle provesti u djelo u bliskoj budućnosti, važna je prije svega izobrazba ispitivača te njihovo profesionalno bavljenje isključivo ispitivanjem jezičnoga znanja. Željenu profesionalnu razinu ispitivanja bit će moguće postići tek kad ispitivanje postane priznata stručna djelatnost koju obavljaju stručnjaci koji su za nju posebno osposobljeni i koji se profesionalno bave isključivo njome. Ispitivanjem razine poznavanja inojezičnoga hrvatskoga trebala bi se baviti skupina stručnjaka koja bi uključivala ne samo stručnjake za hrvatski kao ini jezik nego i glotodidaktičare, psihometričare i statističare.

Hrvatske ustanove koje se brinu o dobrobiti hrvatskoga jezika te kreiraju jezičnu politiku, nažalost, još se uvijek nedovoljno bave važnim pitanjem reguliranja statusa hrvatskoga kao inoga jezika te pružanjem organizacijske i materijalne potpore njegovu poučavanju i ispitivanju. Odgovore na otvorena pitanja u vezi s tim područjem vjerojatno će i dalje najpredanije tražiti upravo lektori hrvatskoga kao inoga jezika, no ti odgovori ne bi trebali biti samo njihova briga. Uz lektorski stručni rad potrebna je prikladna pravna regulativa te prikladna podrška toj djelatnosti kako državnih institucija, tako i visoke politike.

7. Zaključak

Kako bi se ispitivanje hrvatskoga kao inoga jezika u Republici Hrvatskoj u budućnosti provodilo što kvalitetnije te što više u skladu s europskim standardima, prije svega je nužno donijeti pravila kojima bi se ono reguliralo. Na državnim je institucijama da odrede koju je razinu poznavanja jezika potrebno steći za svaku pojedinu svrhu te da propišu način kako će se poznavanje jezika provjeravati i ispitivati. Primjerice, postojeći *Zakon o hrvatskom državljanstvu* od podnositelja zahtjeva traži poznavanje jezika i pisma, no ne propisuje stupanj znanja koji podnositelj zahtjeva mora imati, kao ni način kako će taj stupanj biti provjeren, ispitan i dokazan. S obzirom na činjenicu da je upravo imigracijska politika u svim zemljama Europske Unije danas goruće pitanje, i Republika bi Hrvatska izmjenama i dopunama *Zakona o hrvatskom državljanstvu*, kao i drugim zakonima i podzakonskim aktima, trebala urediti to i druga slična pitanja. Uz pravnu potporu državne bi ustanove trebale ispitivanju poznavanja razine hrvatskoga kao inoga jezika dati materijalnu i organizacijsku podršku koja je nužna za profesionalno bavljenje tim područjem. Na jezičnim je, pak, stručnjacima najteža zadaća jer su oni ti koji osmišljavaju i provode ispitivanje inojezičnoga hrvatskoga te odgovaraju pred ustanovama i javnošću za rezultate svojega rada. Znanstvena su istraživanja hrvatskoga kao inoga jezika koja provode

ti stručnjaci najvažniji preduvjet za rješavanje svih spomenutih pitanja, kao i temelj standardizacije te certifikacije ispita za neizvorne govornike na svim stupnjevima te njihovo profesionalno i dosljedno provođenje.

Literatura

- Banković-Mandić, I. (2011) Kako vrednovati pisanu produkciju u učenju hrvatskog kao drugog i stranog jezika? *XXV. međunarodni skup HDPL-a*, Osijek, 12.5.-14.5.2011., izlaganje.
- Čilaš Mikulić, M. i Udier, S. L. (2010) Provjeravanje poznavanja hrvatskoga jezika za neizvorne govornike u Republici Hrvatskoj, *Prvi, drugi, ini jezik: hrvatsko-makedonske usporedbe*, Skopje 14.-15. svibnja 2010., izlaganje.
- Čilaš Mikulić, M. i Udier, S. L. (2010) Provjeravanje poznavanja hrvatskoga jezika za neizvorne govornike u Republici Hrvatskoj, sadašnje stanje, potrebe, perspektive. *Međunarodni suradni skup Prvi, drugi, ini jezik: hrvatsko-makedonske usporedbe, Zbornik radova*, ur. L. Cvikić, str. 120-133, <http://www.ffzg.unizg.hr/fisol/zbornik.pdf>.
- Ferbežar, I. (2008) Centar za slovenski kao drugi/strani jezik: činjenice i perspektive. *Lahor, časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik* 3/6: 270-280.
- Grgić, A. i Juričić, A. (2010.) Utjecaj vrste zadataka na procjenjivanje jezičnoga znanja. *III. međunarodni znanstveni skup HIDIS*, Zagreb, 20.-21. 12. 2010., izlaganje.
- Nazalević, I. i Cvitanušić, J. (2010) Jezične funkcije u Pragu za sporazumijevanje na hrvatskome jeziku. *III. međunarodni znanstveni skup HIDIS*, Zagreb, 20.-21. 12. 2010., izlaganje.
- Nazalević, I. i Cvitanušić J. (2011) B1 u teoriji i praksi. *Poučavanje južnoslavenskih jezika u suvremenoj Europi (Výuka jihoslovanských jazyků v dnešní Evropě)*, Brno, Češka, 18.-19. 4. 2011., izlaganje.
- Nazalević, I. i Korajac, A. (2010) Prag za sporazumijevanje na hrvatskome jeziku. Referentni stupanj, namjena, specifičnosti izrade. *Slavistički studii (Славистички смудии) - časopis Katedre za slavistiku Filološkoga fakulteta Blaže Koneski u Skoplju*, broj 13., u tisku.
- Pravilnik o izvođenju ispita poznavanja hrvatskog jezika i latiničnog pisma*, <http://www.ffzg.unizg.hr/dokument/index.php?cid=1804>.
- Pravilnik o načinu i troškovima polaganja ispita iz poznavanja hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma*, NN 98/10.
- Udier, S. L. i Jelaska, Z. (2008) Službena provjera poznavanja inojezičnoga hrvatskoga jezika, *Lahor, časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik* 3/6: 237-255.
- Udier, S. L. (2009) Sociolinguistic Issues in Testing CSOL. *Issues in Assessing ESOL (English for Speakers of Other Languages)*. CD rom published by IATEFL TEA SIG, edited by Z. Urkun, pages 45-51.
- Udier, S. L. (2010) The Republic of Croatia's Language Policy Concerning Croatian as Foreign and Second Language, *New Challenges for Multilingualism in Europe*, Dubrovnik 11.-15. travnja 2010., izlaganje.

Zakon o hrvatskom državljanstvu, NN 53/91 do 130/2011.

Zakon o izmjenama i dopunama zakona o strancima, NN 36/09, članak 66.

Zakon o strancima, NN 79/07, članak 83.

Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje (2005) Zagreb: Školska knjiga i Vijeće Europe.

Testing of Croatian as a foreign and second language at *Croaticum* – *Centre For Croatian as a Foreign and Second Language*

This paper discusses the manner of testing of Croatian as a foreign and second language at *Croaticum – Centre for Croatian as a Foreign and Second Language*. This paper presents what testing of CL2 was like in the past, what has changed over the last several years and what it is like today. This paper presents the structure and contents of exams and professional premises these exams are based on. It discusses the legal aspect of CL2 testing, as well as the cooperation among *Croaticum* and Croatian state institutions, especially with ministries, in order to achieve a coordinated approach among all institutions involved in the testing of CL2. This cooperation has one very important result: a legal value and official acceptance of certificates issued by *Croaticum* that serve as evidence of CL2 proficiency. This paper discusses professional, organisational and legal needs that should be met in order to standardize CL2 testing. It also discusses the perspective of future development of testing CL2 in Croatia.

Key words: *Croatian as foreign and second language, language testing, exam, level, certificate*